

STANDARDY FUNKCJONOWANIA SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO

EWA BUCHMAN

CO TO ZNACZY DOBRY SAMORZĄD?

ROLA OPIEKUNA
SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO) jest niezależną instytucją edukacyjną. Powstała z myślą o poprawie jakości systemu oświaty, upowszechnianiu wiedzy obywatelskiej, promowaniu praktycznych umiejętności i postaw niezbędnych do budowania demokratycznego państwa prawa i społeczeństwa obywatelskiego.

Koalicja na rzecz samorządów uczniowskich to nieformalne zrzeszenie jedenastu organizacji pozarządowych, powstałe z inicjatywy Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Celem działania koalicji jest wzmocnienie pozycji polskich samorządów uczniowskich przez:

- zapewnienie każdemu uczniowi i każdej uczennicy możliwości wyboru swoich przedstawicieli w samorządzie uczniowskim w demokratycznych wyborach,
- zapewnienie samorządom uczniowskim prawa do rzeczywistego wpływu na życie szkoły,
- uporządkowanie prawa oświatowego w zakresie samorządności uczniowskiej,
- podnoszenie świadomości na temat znaczenia samorządu uczniowskiego w środowisku oświatowym.

Poza Fundacją Centrum Edukacji Obywatelskiej w skład Koalicji na rzecz samorządów uczniowskich wchodzi następujące organizacje: Instytut Spraw Publicznych, Fundacja Edukacji dla Demokracji, Stowarzyszenie Rodzice w Edukacji, Fundacja Civis Polonus, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, Polska Fundacja im. Roberta Schumana, Polska Rada Organizacji Młodzieżowych, Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży.

kontakt: su@ceo.org.pl

www.ceo.org.pl/pl/samorzad/koalicjasu

CEO
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

**Koalicja na rzecz
samorządów uczniowskich**

**FUNDACJA
BATOREGO**
IM. STEFANA

Wydanie 1, Warszawa 2013
ISBN: 978-83-892409-3-4

Projekt i publikacja finansowane ze środków Fundacji im. Stefana Batorego.

STANDARDY FUNKCJONOWANIA SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO

Opisane poniżej standardy funkcjonowania SU to zespół kryteriów, które w opinii ekspertów zajmujących się pracą ze szkołami powinny spełniać samorzady uczniowskie w polskich szkołach. Wprowadzenie standardów w polskich szkołach przyczyni się do wzmocnienia samorządności uczniowskiej i kształtowania postaw obywatelskich wśród uczniów.

Standardy zostały wypracowane przez członków Koalicji na rzecz samorządów uczniowskich, a ich sformułowanie poprzedziła analiza prawa oświatowego oraz konsultacje z dyrektorami i uczniami polskich szkół.

Standardy obejmują następujące obszary funkcjonowania SU:

1. działania SU
2. wybory przedstawicieli SU
3. rola opiekuna SU
4. rola rzecznika praw ucznia
5. prawa ucznia a SU
6. włączanie uczniów w proces podejmowania decyzji.

1. Działania samorządu uczniowskiego

Wszelkie prawa i obowiązki samorządu uczniowskiego reguluje ustawa o systemie oświaty, a konkretnie artykuł 55. Aby swobodnie mówić o działaniach, które podjąć może ta młodzieżowa instytucja, warto przypomnieć sobie czym ona w zasadzie jest. Dlatego też na samym początku powtórzyć należy najbardziej podstawowe zdanie – **samorząd uczniowski to wszyscy uczniowie szkoły**. Warto to podkreślać, gdyż doświadczenia Koalicji na rzecz samorządów uczniowskich oraz przeprowadzone przez nią konsultacje jasno pokazują, iż w polskich szkołach w dalszym ciągu „samorządem” określa się wyłącznie wąską grupę reprezentantów.

1. Działania SU są odpowiedzią na potrzeby uczniów szkoły.
2. Każdy uczeń/uczennica ma prawo do realizowania swoich pomysłów na działania w ramach SU, jeżeli nie są one sprzeczne z misją i statutem lub innymi regulacjami prawnymi.
3. Rolą organów SU jest rozpoznawanie potrzeb uczniów szkoły, zbieranie pomysłów, tworzenie planu pracy i angażowanie chętnych uczniów w realizację konkretnych działań.
4. Plan działań na dany rok szkolny jest wypracowywany w konsultacji z ogółem uczniów szkoły.
5. Pomysły na działania SU są wypracowywane przez uczniów, a nie przez nauczycieli lub dyrekcję.

Rozumiejąc rozróżnienie między organami samorządu, a samorządem uczniowskim łatwiej nam będzie zrozumieć rolę tej instytucji. Każdy uczeń lub uczennica posiada prawo do realizowania swoich pomysłów w ramach samorządu uczniowskiego. Aby zacząć działać musi zebrać osoby chętne

do współpracy. Ważne jest, aby podejmowane przez młodzież inicjatywy **odpowiadały na potrzeby** uczniów szkoły. Każdy pomysł powinien zostać skonsultowany z ogółem szkolnej społeczności. Buduje to w młodych ludziach poczucie wpływu na swoje otoczenie i daje im możliwość do wyrażenia własnej opinii. Celem badania potrzeb jest zdobycie informacji czego oczekują uczniowie, w jakie działania chcieliby się zaangażować, jakie pomysły spotkają się z ich uznaniem, a które nie wzbudzą entuzjazmu.

Rozpoznawanie potrzeb uczniów jest jednym z najważniejszych zadań organów samorządu uczniowskiego. Reprezentanci odpowiedzialni są za zbieranie pomysłów, tworzenie planu pracy oraz angażowanie jak największej liczby uczniów w realizację konkretnych działań. Nie oznacza to, że zarząd odpowiedzialny jest za przeprowadzenie wszystkich aktywności. Powinien on natomiast wspierać inicjatywy uczniowskie poprzez informowanie innych o przebiegu akcji, pomoc inicjatorom w planowaniu projektów oraz uzyskaniu zasobów szkolnych.

6. Członkowie SU mogą organizować wybory do Młodzieżowych Rad Gmin lub – w przypadku braku takich instytucji w ich społeczności – zainicjować ich powstanie.
7. Dyrekcja i rada pedagogiczna daje uczniom przestrzeń w sferze działań, jeżeli nie są one sprzeczne z misją lub/i statutem szkoły lub innymi regulacjami prawnymi.
8. Dyrektor szkoły, rada pedagogiczna a w szczególności opiekun SU wspierają działania inicjowane przez organy SU w przypadku otrzymania od uczniów prośby o pomoc.

2. Wybory przedstawicieli samorządu uczniowskiego

Przeprowadzenie wyborów przedstawicieli samorządu uczniowskiego to jedno z najważniejszych działań w trakcie roku szkolnego i pierwszy krok w budowaniu demokratycznej szkoły. Udział w szkolnych wyborach może mieć silny wpływ na wzmocnienie w uczniach poczucia wpływu, co

1. Wybory przedstawicieli SU odbywają się przynajmniej raz w roku szkolnym, a ich termin określony jest w regulaminie SU.
2. Demokratyczne wybory przedstawicieli samorządu uczniowskiego są:
 - **powszechne** – czynne prawo wyborcze posiadają wszyscy uczniowie i uczennice szkoły;
 - **równe** – każdy uczeń i uczennica ma jeden równoważny głos;
 - **bezpośrednie** – każdy głosuje samodzielnie;
 - **większościowe** – wygrywa kandydat lub kandydatka (w niektórych szkołach kandydaci z jednej listy wyborczej), którzy otrzymali największą ilość głosów;
 - przeprowadzone podczas **tajnego głosowania**, które zapewnia dobrowolność i anonimowość aktu głosowania.
3. Bierne prawo wyborcze posiadają wszyscy członkowie samorządu uczniowskiego.
4. Przygotowaniem wyborów, zatwierdzeniem kandydatur, nadzorem nad przebiegiem wyborów, oraz liczeniem głosów oraz ogłaszaniem wyników zajmuje się uczniowska komisja wyborcza złożona z uczniów nie kandydujących w wyborach.
5. Lokal wyborczy jest specjalnie wydzielonym miejscem, w którym przez cały czas trwania wyborów

przełoży się na ich wyborcze zaangażowanie w dorosłym życiu. Dlatego tak ważne jest aby wydarzenie to zostało odpowiednio przygotowane i odpowiadało demokratycznym standardom.

znajduje się urna wyborcza oraz miejsca umożliwiające dobrowolne, tajne i przemyślane oddanie głosu.

6. Członkowie uczniowskiej komisji przebywają w lokalu wyborczym przez cały czas trwania wyborów, czuwając nad przebiegiem głosowania. Uczniowie z komisji wyborczej powinni uzyskać zwolnienie ze wszystkich lekcji odbywających się w dniu wyborów.
7. Władze SU i opiekun SU są odpowiedzialni za zapewnienie wszystkim uczniom i uczennicom rzetelnej informacji o zasadach kandydowania oraz głosowania w wyborach.
8. Termin wyborów oraz skład komisji wyborczej ogłasza przewodniczący/a SU nie później niż 3 tygodnie przed wyborami.
9. Termin i sposób prowadzenia wyborów umożliwiają wszystkim uczniom szkoły wzięcie w nich udziału. Sugerowany czas trwania wyborów to od 20 min przed rozpoczęciem pierwszej lekcji do 20 min po zakończeniu ostatniej lekcji w dniu wyborów. W przypadkach szczególnych (np. wyjazdy klasowe) wybory mogą trwać dwa dni.
10. W dniu wyborów obowiązuje zakaz agitacji wyborczej.
11. Ordynacja wyborcza przewiduje tryb zgłaszania i rozpatrywania skarg dotyczących nadużyć i naruszeń związanych z wyborami a także tryb unieważnienia wyborów i ogłoszenia nowych.

Ordynacja wyborcza

Każdy samorząd uchwalić powinien swoją ordynację wyborczą, która zawierać będzie dokładny opis podstawowych zasad przeprowadzania wyborów i praw wyborczych, a także:

- termin i tryb ogłaszania wyborów;
- tryb zgłaszania kandydatów;
- sposób powoływania komisji wyborczej;
- zasady dotyczące prowadzenia kampanii wyborczej;
- sposób głosowania;
- tryb zgłaszania i rozpatrywania skarg dotyczących nadużyć i naruszeń związanych z wyborami;
- tryb unieważniania wyborów i ogłaszania nowych.

Bierne prawo wyborcze

Kandydatem lub kandydatką do zarządu samorządu uczniowskiego może zostać każdy uczeń i każda uczennica szkoły. Bierne prawo wyborcze nie jest zależne od wyników w nauce, oceny z zachowania lub opinii nauczycieli i dyrekcji dotyczącej danej kandydatki lub kandydata.

Władze samorządu powinny być prawdziwą reprezentacją wszystkich uczniów, a rola w zarządzie nie może być kwestią nagrody za wysoką średnią. Poprzez akt głosowania uczniowie i uczennice uczą się brania odpowiedzialności za swoje wybory. Nie należy im tego uniemożliwiać narzucając kandydata lub kandydatkę, którzy wydają się właściwi z perspektywy pracowników szkoły. Sytuacja taka może ograniczyć zaufanie, jakim uczniowie obdarzą wybrane władze, a nawet wzbudzić niechęć do współpracy z reprezentantami i pogłębienie opozycji pomiędzy: my – uczniowie szkoły, a oni – władze SU.

Zasady zgłaszania kandydatów powinny zostać dokładnie opisane w ordynacji wyborczej. Warto zastanowić

się nad wprowadzeniem zasady obowiązku przedłożenia komisji wyborczej listy z podpisami osób popierających kandydaturę danego ucznia lub uczennicy. Podczas wprowadzenia takiego punktu, wzór listy powinien zostać zamieszczony jako załącznik do ordynacji wyborczej.

Uczniowska komisja wyborcza

Przygotowanie wyborów to duże przedsięwzięcie, którego realizację warto przekazać w ręce grupy uczniów, którzy stworzą komisję wyborczą. W skład komisji mogą wejść wyłącznie uczniowie i uczennice nie kandydujący w organizowanych wyborach.

Do zadań uczniowskiej komisji wyborczej należy:

- sporządzenie listy wyborów, czyli wszystkich uczniów i uczennic szkoły;
- zatwierdzanie kandydatur oraz stworzenie listy kandydatów i kandydatek;
- zapewnienie wszystkim uczniom i uczennicom rzetelnej i dokładnej informacji o zasadach kandydowania i głosowania w wyborach przedstawicieli samorządu uczniowskiego. W tym zadaniu powinny wspierać ich dotychczasowe władze i opiekun SU;
- czuwanie nad przebiegiem kampanii wyborczej i reagowanie w przypadku naruszenia zasad ustalonych w ordynacji wyborczej – w tym zakazu agitacji wyborczej w dniu wyborów;
- przygotowanie potrzebnych materiałów, np. kart do głosowania, urny;
- przygotowanie lokalu wyborczego;
- czuwanie nad przebiegiem wyborów;
- liczenie głosów;
- ogłaszanie wyników.

3. Opiekun samorządu uczniowskiego

Najważniejszym zadaniem, przed jakim staje każdy opiekun i opiekunka jest motywacja uczniów do realizacji zaplanowanych działań i udzielanie potrzebnego wsparcia. Nie oznacza to, że opiekun przejmuje odpowiedzialność

Wybory opiekuna SU:

1. Szczegółowe zasady **wyboru opiekuna samorządu** uczniowskiego powinny znajdować się w regulaminie samorządu.
2. Regulamin może dopuszczać brak funkcji opiekuna samorządu uczniowskiego.
3. Opiekun wybierany jest w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym lub przez Zarząd samorządu uczniowskiego spośród kandydatów zaproponowanych przez uczniów, a jego kadencja trwa rok.
4. Kandydatem na opiekuna może zostać dobrowolnie każdy nauczyciel w szkole. Zalecane jest jednak, aby kandydatów było co najmniej trzech.

za realizowane przez samorząd działania. Nie powinien też narzucać mu swoich pomysłów i gotowych rozwiązań, a wręcz przeciwnie – musi dążyć do jak najszerszej samodzielności i niezależności samorządu uczniowskiego.

Rola i działania opiekuna SU:

1. Opiekun SU dąży do jak najszerszej samodzielności i niezależności samorządu uczniowskiego.
2. Rozpowszechnia wiedzę o możliwościach działania samorządu w szkole.
3. Dbą o to, aby uczniowie samodzielnie poszukiwali możliwości i alternatywnych rozwiązań.
4. Wspiera merytorycznie Zarząd w rozpoznawaniu potrzeb wszystkich uczniów, w rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu samodzielnych decyzji.
5. Motywuje do działań i podejmowania samodzielnych inicjatyw przez uczniów.
6. Zachęca uczniów do bezpośrednich kontaktów z pozostałymi organami szkoły oraz instytucjami zewnętrznymi. Jest gotowy do pomocy w uzasadnionych przypadkach i tylko na prośbę uczniów.

4. Rzecznik praw ucznia

Stanowisko rzecznika praw ucznia jest bardzo potrzebnym, choć wciąż mało popularnym organem w polskich szkołach. Jego prawa i obowiązki, a także zasady wyboru powinny być zawarte w regulaminie samorządu.

Wybory rzecznika praw ucznia zorganizować można równocześnie z wyborami władz i opiekuna SU. Kandydatem na rzecznika zostać może zarówno uczeń, jak i nauczyciel, a jego kadencja zwyczajnie trwa rok.

1. Szczegółowe zasady **wyboru rzecznika praw ucznia** powinny znajdować się w regulaminie samorządu.
2. Rzecznik wybierany jest w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym.
3. Rzecznikiem może zostać zarówno nauczyciel, jak i uczeń.
4. Kadencja rzecznika praw ucznia trwa rok.

Rola i działania rzecznika praw ucznia:

1. Stoi na straży przestrzegania praw ucznia w szkole.
2. Posiada wiedzę na temat praw ucznia i aktów prawnych, w których są one zawarte – z naciskiem na statut szkoły i jego zgodność z zewnętrznymi aktami prawa.
3. Rozpowszechnia wiedzę na temat praw ucznia oraz informuje o źródłach prawa, umożliwiając zarazem bezpośrednie zapoznanie się z nimi przez uczniów.
4. Umożliwia stały kontakt ze sobą, aby móc niezwłocznie podjąć interwencję.
5. Działa zgodnie z zasadą poufności, zapewniając tym uczniowi, czy grupie uczniów poczucie bezpieczeństwa.
6. Działa zgodnie z ustaloną na początku kadencji jawną procedurą.

5. Prawa ucznia a samorząd uczniowski

1. Samorząd uczniowski ma prawo do **współtworzenia** wraz z innymi organami szkoły „kodeksu praw ucznia” zawartego w statucie szkoły.
2. Samorząd uczniowski ma prawo do **współdecydowania** w sprawach dotyczących przestrzegania praw ucznia.
3. Samorząd uczniowski ma prawo do **egzekwowania** praw ucznia wynikających z obowiązującego prawa w szczególności art. 55 ustawy o systemie oświaty.
4. Zarząd samorządu wraz z rzecznikiem praw ucznia **dba o przestrzeganie** praw ucznia i podejmuje działania interwencyjne, jeśli są one naruszane.

6. Włączanie uczniów w podejmowanie decyzji

Samorząd uczniowski jest jedną z pierwszych instytucji, z jaką spotykają się w swoim życiu uczniowie i uczennice, oraz w której działania mogą się zaangażować. Od tego w jaki sposób on funkcjonuje, może zależeć ich dalsze nastawienie do aktywności społecznej i politycznej.

Szkoła, oprócz funkcji edukacyjnej i wychowawczej ma obowiązek kształcić w młodzieży postawy obywatelskie, opierające się między innymi na poznawaniu zasad demokracji i poczucia współodpowiedzialności na sprawy najbliższego otoczenia. Jest to jeden z najważniejszych powodów, dla których należy zachęcać uczniów i uczennice do aktywności na rzecz szkoły i brania na siebie części odpowiedzialności na to, co się w niej dzieje. Warto postawić sobie pytanie gdzie – jeśli nie właśnie w szkole – młodzi ludzie mają wykształcić w sobie te postawy i zdobyć takie ważne umiejętności, jak: praca w grupie, podejmowanie decyzji, rozwiązywanie trudności?

Włączanie uczniów w proces podejmowania decyzji może odbywać się na 4 poziomach uwzględniających udział uczniów:

- **Decydowanie** – społeczność uczniów samodzielnie podejmuje decyzje.
- **Współdecydowanie** – decyzja podjęta w rzeczywistym porozumieniu wszystkich zainteresowanych stron.
- **Konsultowanie** – propozycje rozwiązań są konsultowane ze społecznością uczniów.
- **Informowanie** – społeczność uczniów jest odpowiednio informowana o podejmowanych decyzjach.

Wskaźniki rzetelnego procesu włączania uczniów w podejmowanie decyzji:

1. Zapewnienie wszystkim uczestnikom procesu rzetelnej i wyczerpującej **informacji** o procesie (zasady i przebieg) jak i o przedmiocie decyzji.
2. Proces posiada **atrakcyjną i dostępną formę**, dostosowaną do potrzeb uczestników.
3. Strony uczestniczą w procesie na zasadzie **partnerstwa** – głos każdego uczestnika jest równy.
4. **Otwartość** – każdy może wziąć udział w procesie.
5. Dyrekcja i opiekun SU zapewniają warunki do przeprowadzenia przez uczniów procesu **współdecydowania** (czas, miejsce, materiały) i wprowadzenia podjętej decyzji w życie.
6. Za przygotowanie i **przeprowadzenie procesu** odpowiedzialna jest reprezentacja (organy) SU.
7. Wszystkie zainteresowane strony (uczniowie, nauczyciele i dyrekcja) osiągają rzeczywiste **porozumienie** w zakresie podejmowanej decyzji.
8. Wspólnie podjęta decyzja jest **wiążąca**.
9. Wszystkie zainteresowane strony są rzetelnie **poinformowane o decyzji** podjętej w wyniku przeprowadzonego procesu.

EWA BUCHMAN

**CO TO ZNACZY
DOBRY SAMORZĄD?**

**ROLA OPIEKUNA
SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO**

Jesteś opiekunem samorządu uczniowskiego i chcesz wspierać młodzież we wprowadzaniu standardów samorządności uczniowskiej w szkole? Zaczynij od odpowiedzi sobie na pytanie: w jaki sposób powołano cię na to stanowisko? Jeżeli zostałeś wybrany w demokratycznych wyborach, oznacza to, że w twojej szkole jeden z ważniejszych standardów samorządności uczniowskiej został już wprowadzony. A może pracujesz we wzorcowej placówce, w której realizowane są wszystkie standardy? Jeśli tak, gratulujemy zaufania uczniów i samorządnej szkoły. W przeciwnym wypadku, warto zastanowić się co zrobić, aby móc zorganizować demokratyczne wybory opiekuna.

Opiekun samorządu odgrywa kluczową rolę w procesie wprowadzania standardów samorządności. Nie sprawuje on jednak władzy nad samorządem i nie może podejmować decyzji za uczniów, ani nimi manipulować. Zadaniem opiekuna jest **zmotywowanie uczniów do działań demokratyzujących szkołę oraz wspieranie ich w samodzielnych działaniach**. Dodatkowo, opiekun może stać się rzecznikiem młodych ludzi w sytuacji, kiedy dyrekcja szkoły nie jest nastawiona życzliwie do demokratycznych zmian.

Poniższe opracowanie jest krótkim poradnikiem, zawierającym propozycje przykładowych działań, metod i narzędzi, które mogą ułatwić wprowadzenie standardów samorządności uczniowskiej w szkole. Przedstawiamy w nim działania, które opiekun może podjąć sam lub zaproponować uczniom. Zdajemy sobie sprawę, że wiele zależy od atmosfery panującej w szkole, od jej specyfiki i stopnia zaangażowania uczniów w rozwój samorządności. Możliwych jest kilka scenariuszy: uczniowie, którzy chcą demokratyzacji szkoły i są świadomi swoich praw, trafiają na dyrekcję im przychylną lub zarządzającą szkołą w sposób autorytarny; oraz odwracając sytuację: dyrekcja, chcąc demokratyzacji swojej szkoły, mierzy się z problemem niskiej aktywności obywatelskiej uczniów. Najtrudniejsza wydaje się być sytuacja, kiedy jedyną osobą, która widzi potrzebę rozwoju samorządności szkolnej jest opiekun. W każdej z tych sytuacji nauczyciel może dokonać próby wprowadzania standardów dotyczących samorządu uczniowskiego, jednak będzie musiał podjąć odmienne działania.

Demokratyczne wybory przedstawicieli samorządu uczniowskiego

Na początek polecamy zajrzeć do regulaminu samorządu uczniowskiego. Jeden z jego rozdziałów powinien zawierać ordynację wyborczą, która określa zasady wyboru przedstawicieli (np. zarządu) i opiekuna samorządu. Porównanie ordynacji ze standardami pozwoli określić, jakie zmiany powinny być w niej wprowadzone. Pamiętajmy, że konkretne działania podejmują przede wszystkim uczniowie i to oni powinni zająć się przygotowaniem i zredagowaniem zmian regulaminu samorządu. Może to zrobić obecny zarząd lub np. przedstawiciele samorządów klasowych, po wcześniejszych powszechnych konsultacjach. Przygotowany w ten sposób projekt ordynacji, zgodnie z ustawą o systemie oświaty, aby stał się rozwiązaniem obowiązującym, musi otrzymać poparcie większości samorządu uczniowskiego. Uzyskanie zdania uczniów na temat ordynacji może być próbą generalną przed zorganizowaniem prawdziwych demokratycznych wyborów, dlatego proponujemy przeprowadzenie referendum, w którym uczniowie opowiedzą się za lub przeciw nowej ordynacji. Oczywiście podczas referendum powinny zostać zachowane standardy wyborów demokratycznych.

Wszystkie powyższe działania poprzedza akcja, nazwijmy ją informacyjno-promocyjna, której celem jest zmotywowanie jak największej liczby uczniów do udziału w przedsięwzięciu i uświadomienie im, że referendum oraz wybory są elementem współdecydowania w sprawach szkoły i wpływania na to, co się w niej dzieje. W naszym przekonaniu również to działanie powinni przeprowadzić uczniowie, przygotowani merytorycznie przez opiekuna lub np. nauczyciela wiedzy o społeczeństwie. Można zorganizować warsztaty obywatelskie, przygotować plakaty i rozwiesić je w szkole, stworzyć stronę na Facebook'u promującą i informującą o wydarzeniu. Osoby zaangażowane w przygotowanie nowej ordynacji mogą mieć sporo pomysłów na

to, w jaki sposób dotrzeć do wszystkich uczniów, dlatego warto zrobić z nimi „burzę mózgow”.

Wszystkie te działania pozwolą uczniom (uczniowskiej komisji wyborczej) na sprawne przygotowanie wielkiego święta demokracji w szkole, którym są powszechne wybory zgodne z proponowanymi przez nas standardami. Dodatkowo, standardy określają szczegółowo przebieg wyborów – w skrócie, warto, aby przeprowadzane one były na wzór wyborów do władz państwowych. Błędem będzie chodzenie z karteczkami (kartami wyborczymi) po klasach i wymuszanie na uczniach oddania głosu.

Jaka jest rola opiekuna samorządu w tym projekcie? Opiekun stara się **motywować, przygotować merytorycznie i wspierać młodzież w sprawach organizacyjnych**. Nie powinien, co staraliśmy się zaznaczyć powyżej, podejmować za uczniów decyzji, narzucać im swoich rozwiązań, czy po prostu działać za nich.

Nasze propozycje dotyczą sytuacji, w której wszystkie organy szkoły są sojusznikami, a nawet aktywnymi uczestnikami procesu demokratyzacji szkoły. Dyrekcja szkoły umożliwia (organizacyjnie) przeprowadzenie wyborów i wspiera w tym uczniów, a młodzież również chętnie podchodzi do przedsięwzięcia i widzi w nim sens. Jednak często bywa tak, że większość społeczności uczniowskiej jest bierna, co oznacza, że opiekun powinien postawić się przede wszystkim w roli edukatora i motywatora. Dobrym rozwiązaniem wydaje nam się przygotowanie cyklu warsztatów dotyczących praw obywatelskich – warsztatów,

podczas których wykorzystywane będą przede wszystkim metody aktywizujące uczestników, a wnioski wypracowane przez samych uczniów. Kiedy dyrekcja jest niechętna zmianom, opiekun wspiera uczniów w walce o ich prawa, mając przy tym sojuszników w postaci nauczycieli wiedzy o społeczeństwie. Obowiązująca obecnie podstawa programowa nauczania wiedzy o społeczeństwie zakłada znajomość przez uczniów swoich praw, również dotyczących samorządności, a nawet więcej – oczekuje od nauczyciela

zmotywowania i przygotowania uczniów do walki o nie, z zastosowaniem metod demokratycznych (takich jak np. pisanie petycji). Dopiero osiągnięcie przez uczniów celów w zakresie przestrzegania praw ucznia można uznać za realizację podstawy programowej. Stawia ona nauczyciela wiedzy o społeczeństwie i opiekuna samorządu uczniowskiego w dwuznacznej sytuacji wobec zwierzchnika, jednak z drugiej strony jej zapisy są argumentem, który można wykorzystać wobec dyrekcji, chcąc wspomóc młodzież.

O regulaminie samorządu uczniowskiego słów kilka...

Regulamin samorządu uczniowskiego, został już przywołany przez nas przy okazji opisywania demokratycznych wyborów przedstawicieli samorządu uczniowskiego. Ten wewnętrzny akt prawny reguluje zasady funkcjonowania samorządu oraz jego organów w szkole i musi być zgodny z nadrzędnymi aktami prawnymi, tj. ze statutem szkoły oraz z aktami prawa państwowego, przede wszystkim z ustawą o systemie oświaty. Dokument powinien zawierać opis wszystkich organów samorządu, sposób ich wybierania oraz kompetencje. Nie musi natomiast określać „rzeczy oczywistych”, zawartych w ustawie o systemie oświaty, ale może warto o tym pomyśleć. Nie wszyscy uczniowie są świadomi np. faktu, że samorząd to nie zarząd, a ogół społeczności uczniowskiej. Nowelizacja regulaminu lub jego stworzenie, obok przeprowadzenia demokratycznych wyborów, może być jednym z pierwszych i przy tym najważniejszych kroków w stronę realizacji standardów, przede wszystkim współdecydowania uczniów w sprawach szkoły.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, **regulamin samorządu w całości powinien zostać demokratycznie**

uchwalony przez uczniów – w „referendum” powszechnym, równym i w głosowaniu tajnym. Warto, aby uczniowie oddawali swój głos bezpośrednio. Bardzo ważne jest to, aby uczniowie **znali** dokument, który w referendum poprą lub odrzucą i mieli świadomość, że ich przedstawiciele współtworzyli proponowany projekt. Rzecz w tym, żeby młodzi ludzie nie potraktowali głosowania jako wypełniania kolejnej ankiety, których obecnie wypełniają w szkole mnóstwo, często nie wiedząc czemu ma to służyć i nie otrzymując później żadnej informacji zwrotnej. Ważne, aby uczniowie posiadali świadomość, że ich głos jest decyzją o tym, jak będzie funkcjonował samorząd uczniowski w szkole, że regulamin jest to ich dokument, który określa kompetencje i zakres działań samorządu, mówi o ich prawach – jest ważny!

Pełna świadomość ucznia uczestniczącego w referendum jest efektem podjętych wielotorowych działań, które można zamknąć w projekcie „regulamin samorządu uczniowskiego – regulaminem uczniów”. O jakie działania chodzi i jaka jest rola opiekuna w ich realizacji? Motorem

do zmian powinni być sami uczniowie – grupa młodych ludzi, niekoniecznie organ zarządzający samorządem. Idealny scenariusz wygląda tak, że uczniowie przychodzą do opiekuna z prośbą o pomoc w przygotowaniu i uchwaleniu projektu regulaminu. W sytuacji, kiedy brakuje inicjatywy ze strony uczniów, to opiekun może wyjść z propozycją współpracy. Poniżej opiszemy konkretne działania w odniesieniu do konkretnej sytuacji. Jest to jedynie propozycja i zachęcamy do jej modyfikacji, zwłaszcza wtedy, jeżeli wymaga tego specyfika szkoły lub w przypadku braku poparcia projektu przez uczniów.

Założmy, że mamy szkołę i początek roku szkolnego. Zgodnie z tradycją i z istniejącym regulaminem we wrześniu odbywają się wybory do organu przedstawicielskiego samorządu uczniowskiego. Proponujemy, aby w pierwszym etapie podjąć działania związane z ordynacją wyborczą, które zostały opisane w pierwszej części opracowania. Pamiętajmy o tym, że ordynacja jest częścią regulaminu, więc de facto zaczynamy już nad nim pracować. Po wyborach będziemy mieli nowy zarząd i możliwe, że także nowego opiekuna samorządu uczniowskiego. Najważniejsze jednak jest to, że będziemy mieć już pierwsze doświadczenia związane z demokratyzacją szkoły. Warto dokonać **dokładnej analizy** (może być to analiza SWOT) tego, co się wydarzyło w czasie realizacji wyborów. Powinni jej dokonać wspólnie wszyscy uczniowie i nauczyciele zaangażowani bezpośrednio w akcję, np.: „stary” i „nowy” zarząd oraz opiekunowie – elekt i jego poprzednik. Wnioski mogą stać się przyczynkiem do

realizacji projektu, którego finalnym efektem będzie nowy regulamin samorządu. Zakładając, że w chwili rozpoczęcia działań to uczniowie przejmują inicjatywę, na **etapie przygotowawczym nauczyciel – opiekun powinien pełnić rolę trenera**. Jego zadaniem jest edukacja, uświadomienie i zmotywowanie grupy uczniów (np. sekcji prawodawczej czy zarządu samorządu) do realizacji działań, które mają na celu stworzenie lub nowelizację i uchwalenie przez ogół uczniów regulaminu samorządu uczniowskiego. Uczniowie w chwili zakończenia etapu przygotowawczego wiedzą, jakie są ich cele i jakie efekty chcą osiągnąć. Mają zaplanowane również konkretne działania – tworzą harmonogram działań i wiedzą, kto za realizację czego jest odpowiedzialny (podział ról/zadań). Znają też potencjalną grupę sojuszników, w skład której może wchodzić dyrekcja szkoły, nauczyciele i rodzice. Działania projektowe należy umieścić w czasie, a długość ich trwania powinna zostać określona na podstawie analizy środowiska szkolnego. W szkole, w której większość uczniów jest bierna, a nawet nastawio-

na negatywnie do podobnych inicjatyw, projekt powinien trwać dłużej, a sporo czasu należy poświęcić na działania edukacyjne. Opiekun może zaproponować uczniom przykładowe działania (np. te opisane poniżej), jednak pamiętajmy, że decyzja powinna należeć do uczniów – zadaniem opiekuna jest tu wykazywanie efektywności zaproponowanych przez siebie i młodzież działań (wskazane są żywiołowe i konstruktywne dyskusje). Gdy uczniowie będą już przygotowani, opiekun/trener pozostaje wsparciem i służy pomocą, kiedy młodzież zgłosi taką potrzebę.

Proponujemy, aby harmonogram działań zawierał:

- akcję promocyjno-informacyjną (podobnie jak przy ordynacji),
- rekrutację grupy chętnych uczniów, którzy zaangażują się w projekt i podzielenie ich na sekcje zadaniowe (np. odpowiedzialne za działania edukacyjne w klasach, organizację konsultacji, tworzenie projektu, komitet wyborczy),
- przygotowanie merytoryczne uczniów w sekcjach,
- zdobycie sojuszników (np. jeden z rodziców jest prawnikiem i może pomóc przy tworzeniu projektu), można zainteresować projektem również lokalne media lub władze samorządowe,
- przeprowadzenie powszechnych konsultacji (wskazane są tu konsultacje bezpośrednie – rozmowy z uczniami, dyskusje czy debaty zamiast przeprowadzenia sztamkowej ankiety),
- przygotowanie projektu regulaminu,
- organizacja głosowania (oraz oficjalne zatwierdzenie regulaminu, jeżeli otrzymał poparcie większości uczniów),
- ewaluacja.

Pamiętajmy, że tworzenie dobrego regulaminu jest początkiem procesu demokratyzacji szkoły, dlatego bardzo ważnym działaniem jest tu ewaluacja projektu, która pozwoli wyciągnąć wnioski na przyszłość. Warto przeprowadzić ją w sekcjach i podczas spotkania wszystkich zaangażowanych uczniów. Jeżeli udało nam się zrealizować projekt – uczniowie szkoły większością głosów uchwalili regulamin samorządu uczniowskiego i zrobili to z pełną świadomością jego znaczenia – jest to ogromny sukces dla uczniów i szkoły. Świadczy to również o wysokim poziomie zaufania, którym obdarzyli uczniowie kluczową instytucję demokratyczną, jaką są wybory. Obdarzyli nim również dyrekcję szkoły i nauczycieli. To zaufanie stanowi ogromny potencjał szkoły, którego nie wolno zmarnować. Uczniowie mają prawo oczekiwać, że ich prawa zapisane w regulaminie będą przestrzegane oraz że otrzymają wsparcie od pozostałych organów szkoły w ich realizacji. Kolejnym krokiem, który powinien należeć do opiekuna i organu przedstawicielskiego samorządu, jest wspieranie inicjatyw uczniów poprzez informowanie, wspieranie oraz pomoc w planowaniu i realizacji pomysłów.

Działania samorządu uczniowskiego

Zakładając, że uczniowie podejmują działania samodzielnie, jaka będzie rola opiekuna samorządu uczniowskiego w jego funkcjonowaniu? Powtarzamy niczym mantrę: opiekun wspiera, motywuje i udziela konkretnej pomocy, kiedy jest o nią przez uczniów poproszony. Jednak jakie działania może podjąć w odniesieniu do konkretnych standardów? **Działania samorządu uczniowskiego są odpowiedzią na potrzeby uczniów** – ale, jakie te potrzeby są? Opiekun może podjąć wyzwanie merytorycznego przygotowania zarządu do zbadania potrzeb społeczności uczniowskiej i pomóc w analizie wyników przeprowadzonego badania, wskazując młodym ludziom narzędzia (metody), dzięki którym będą potrafili trafnie wyciągnąć wnioski.

Każdy uczeń ma prawo do realizowania swoich pomysłów – opiekun wraz z organami przedstawicielskimi ma za zadanie inspirowanie i motywowanie uczniów, wspieranie ich inicjatyw i zachęcanie do podejmowania działań w ramach samorządu. Warto zwrócić uwagę na wypracowanie pozytywnego wizerunku samorządu, który realizuje działania idące w parze z zainteresowaniami i pasjami uczniów.

Organy SU zbierają pomysły i angażują chętnych uczniów w realizację konkretnych działań – pamiętajmy, że samorząd uczniowski to nie tylko zarząd (warto, aby członkowie zarządu również o tym pamiętali). Jeśli chodzi o ten obszar, opiekun z pewnością powinien wspierać zarząd w organizowaniu akcji promocyjno-informacyjnych. **Powstaje plan działań** – oczywiście skonsultowany ze społecznością szkolną. Opiekun może tu również służyć pomocą merytoryczną w szukaniu odpowiedzi na pytanie o to, jak profesjonalnie przygotować dobry plan pracy. Może wywołać

w zespole uczniów dyskusje: jaki to jest dobry plan pracy? jak go przygotować? jakie elementy powinien zawierać? (np. cel, działanie, rezultat, termin, zespół odpowiedzialny, niezbędne zasoby).

Może też warto podejść do tematu indywidualnie. **Zadaniem opiekuna jest zastanowienie się nad swoją rolą w każdym działaniu samorządu i takie jej określenie, by w żaden sposób nie ograniczać niezależności tego organu szkoły.** Podobnie jest w sytuacji, kiedy uczniowie decydują się na realizację projektu. Opiekun merytorycznie wspiera twórców projektu w jego „rozpisaniu”, jednak jego rola w każdym działaniu może być inna. Warto się zastanowić, czy dobrym rozwiązaniem będzie stworzenie odrębnego załącznika opisującego rolę opiekuna. Ważne będzie tu również uświadomienie uczniom, dlaczego metoda projektu jest optymalna, dlaczego wyznacza się cele i oczekiwane efekty oraz po co robi się ewaluację. Pamiętajmy, że z metodą projektu młodzież w życiu spotka się pewnie wielokrotnie, tym bardziej warto zapoznawać z nią uczniów – tak, aby ją rozumieli i znali przyczyny, dla których się ją stosuje.

Idźmy krok dalej. Spróbujmy wraz z uczniami zbadać potrzeby środowiska lokalnego i zająć się wolontariatem. Jeżeli taka inicjatywa nie padła ze strony uczniów, podejmiemy próbę zainspirowania ich i zmotywowania do podjęcia działań na rzecz innych. Jednym z ważniejszych celów wychowawczych szkoły jest zacieśnianie więzów społecznych oraz uświadamianie uczniom faktu, że wszyscy funkcjonujemy w społeczeństwie, co nakłada na nas pewne zobowiązania.

Zależy nam, kiedy mamy wpływ, czyli o włączaniu uczniów w podejmowanie decyzji w sprawach szkoły

Samorząd uczniowski zgodnie z ustawą o systemie oświaty ma prawo do podejmowania decyzji dotyczących jego organizacji i realizowanych działań. Decyzyjność ogranicza tu jedynie prawo (podejmowane inicjatywy muszą być zgodne ze statutem szkoły i z aktami względem niego nadrzędnymi). Samorząd ma również **prawo do współdecydowania** w sprawach szkoły, a w szczególności tych, które bezpośrednio dotyczą uczniów (co określa art. 55 ustawy o systemie oświaty). Wbrew pozorom to współdecydowanie uczniów jest trudniejsze do osiągnięcia, ponieważ prowadzi do niego bardzo dobra współpraca samorządu z pozostałymi organami szkoły, a to nie zawsze jest osiągalne. Opiekun samorządu uczniowskiego, chcąc pomóc uczniom we wprowadzeniu procedur współdecydowania, może spotkać się ze sprzeciwem nauczycieli i dyrekcji szkoły, a przynajmniej z ich niechęcią. Rozpoczynając proces demokratyzacji **sznowej podstawy programowej** czy jednego ze **standardów ewaluacji zewnętrznej**. Organ nadzorujący szkołę oczekuje, że decyzje, które zapadają w gronie rady pedagogicznej są konsultowane z pozostałymi organami szkoły, a przecież konsultacje są jednym z elementów procesu współdecydowania – warto przypomnieć o tym dyrekcji szkoły i nauczycielom. Dlatego można pokusić się o wywołanie tego tematu w czasie spotkania rady pedagogicznej – **przygotować merytoryczne wystąpienie i wywołać wśród nauczycieli dyskusję**. Dobrym pomysłem jest również przygotowanie i przeprowadzenie szkolenia rady, dotyczącego idei samorządności uczniowskiej, która ma w Polsce długą tradycję, a jedną z jej ikon jest Janusz Korczak. Szkolenie

może mieć formę warsztatów – spróbujmy przewrotnie postawić nauczycieli w roli uczniów. Jakie działania powinni podjąć, aby móc współdecydować w sprawach szkoły? Dlaczego chcą mieć wpływ na ten obszar? Dlaczego warto im zaufać? I najważniejsze – jakie korzyści przyniesie szkole demokratyzacja? Czy podniesie jakość jej pracy? Proponowane działania opiekuna nie mogą zastąpić inicjatywy uczniów, mogą ją natomiast wesprzeć. W oczach nauczycieli opiekun może automatycznie stać się ekspertem w sprawach samorządności, dlatego warto zadbać o solidne przygotowanie się do tej roli. Z kolei w oczach uczniów opiekun dodatkowo staje się tymczasowym rzecznikiem ich praw w sytuacji, kiedy oczekiwania młodych ludzi nie są traktowane poważnie. Opiekun jest rzecznikiem uczniów, kiedy w szkole próbuje się wprowadzić demokrację fasadową, a konsultacje są pozorne. Uczniowie mogą nie znać standardów demokratycznych konsultacji społecznych, ale bardzo szybko i intuicyjnie uświadomią sobie, że są oszukiwani – kiedy demokracja będzie jedynie pozorna, kiedy będą pytani o nowy kolor ścian w głównym holu, a wewnętrzny system oceniania zostanie im narzucony.

Tak, jak zostało zapisane w standardach, uczniowie uczestniczą w procesie decyzyjnym na czterech poziomach – w zależności od stopnia zaangażowania są to: **decydowania, współdecydowania, konsultowania i informowania**. Podane przez nas wskaźniki pozwalają uniknąć fasadowości i pozorności podejmowanych działań. W szkole, w której demokracja dopiero raczkuje warto pomyśleć o **stworzeniu procedur regulujących** przebieg każdego z czterech

poziomów. Proponujemy powołanie zespołu składającego się z uczniów i nauczycieli. Opracowane procedury powinny zostać poddane konsultacjom, a ich ostateczna wersja zaakceptowana przez uczniów i nauczycieli.

Odważnym krokiem, ale koniecznym w procesie demokratyzacji jest zaangażowanie uczniów w nowelizowanie statutu szkoły i wewnętrznego systemu oceniania, który jest jego częścią. To, co z pewnością dotyka wszystkich uczniów w szkole, to kryteria ich oceniania. Również w tym przypadku można się pokusić o realizację projektu, którego efektem będzie system oceniania satysfakcjonujący zarówno nauczycieli, jak i uczniów oraz ich rodziców, zawierający zgodne z nadrzędnymi aktami prawnymi standardy. I znowu uczniowie powinni uczestniczyć w etapie projektowania (wnosić własne propozycje zmian) – inicjatywa projektodawcza powinna być zarówno po stronie uczniów,

jak i nauczycieli (oraz rodziców). Wskazane jest uczestnictwo uczniów w procesie redagowania projektu, niezbędne zaś na koniec poddanie go pod konsultacje i uzasadnienie

zmian, które pojawiły się w ostatecznej wersji. Pamiętajmy, że akty prawne, aby mogły wejść w życie muszą być opublikowane, czyli należy zapewnić **powszechny do nich dostęp**. W przypadku, kiedy nasza społeczność uczniowska jest bierna, a pomysł na demokratyzację szkoły ma popar-

cie dyrekcji, warto zacząć właśnie od zaangażowania uczniów we współdecydowanie w sprawach, które bezpośrednio ich dotyczą. Oczywiście powinna to poprzedzić solidna akcja edukacyjna.

We współczesnej szkole w ciągu roku szkolnego przeprowadza się cały szereg ankiet, które są elementem **ewaluacji pracy szkoły**. Celem przeprowadzanych badań i analizowania ich wyników jest podniesienie jakości pracy w szkole na wielu obszarach. Ewaluowanie konkretnego obszaru, m.in. poprzez zapytanie o zdanie uczniów, może być również formą zaangażowania ich we współdecydowanie. Spełnione muszą być jednak dwa warunki: **uczniowie są informowani** o wnioskach wyciągniętych z badań oraz o „programie naprawczym”, zaś **zaplanowane w nim działania są zrealizowane**.

Dla opiekuna samorządu uczniowskiego o nim samym

Najważniejszym zadaniem opiekuna jest sprawienie, aby samorząd działał samodzielnie i niezależnie. Rajem dla opiekuna jest szkoła, w której samorząd jest samodzielny, aktywny i niezależny, a dodatkowo jest tego świadomy i potrafi zadbać o ten stan. Wtedy działania opiekuna opierają się przede wszystkim na wspieraniu inicjatyw i udzielaniu pomocy, kiedy uczniowie sami o to proszą. Jedynym problemem może stać się chęć opiekuna do większego zaangażowania i narzucania uczniom swoich rozwiązań. Ważna jest samodyscyplina, w której utrzymaniu z pewnością pomoże znajomość standardów i zrozumienie ich znaczenia dla rozwoju obywatelskiego uczniów i podniesienia poziomu zaufania do instytucji demokratycznych, a demokratyzację życia szkolnego warto zacząć od siebie.

Natomiast w szkole, w której uczniowie są bierni i panuje powszechny „tumiwisizm”, opiekun wybierany jest przez dyrekcję i praca na tym stanowisku jest dla niego jak orka na ugorze – a postawa i działania opiekuna powinny być zgoła inne. Niezbędne jest wielotorowe zaangażowanie opiekuna, które można poprzedzić przygotowaniem metaplanu [jak jest? dlaczego nie jest tak, jak być powinno? jak powinno być?]. Przede wszystkim należy zacząć od **dogłębnej diagnozy problemu**. Dlaczego uczniowie są bierni? Dlaczego im się nie chce? Te pytania należy zadać samej

młodzieży. Wnioski mogą być przeróżne. Podczas przeprowadzanych przez nas badań wśród uczniów wielu szkół, na pierwszym planie pojawiły się trzy podstawowe problemy: nieznanie praw ucznia i samorządu uczniowskiego przez młodzież – *nie wiem, że mam prawo, więc o przestrzeganie tego prawa nie walczę*, narzucanie uczniom

przez opiekuna/nauczycieli konkretnych działań i nazywanie tego samorządnością – *idź na akademię ze sztandarem, wystąp na przedstawieniu szkolnym, nagłośnij dyskotekę itp.*, oraz kompletny brak zaufania nauczycieli i dyrekcji do uczniów i podejmowania przez nich samodzielnych inicjatyw – *oni sami tego nie zrobią, nie potrafią, jak im damy palec, zaraz będą chcieli całą rękę*. Przyczyn bierności uczniów w danej szkole zapewne jest kilka i nie dotyczą one jedynie uczniów. Dlatego warto zdiagnozować każdą z nich i zastanowić się wraz z grupą młodzieży [zawsze jakaś mała grupka aktywistów się znajdzie] i nauczycieli, jakie działania podjąć, aby tę sytuację zmienić. Warunkiem koniecznym będzie wsparcie ze strony dyrekcji szkoły – bez jej przychylności i pomocy nie osiągniemy sukcesu. Jeśli dyrekcja jest przeciwna zmianom lub bywa apodyktyczna, trzeba zacząć od „zreformowania” dyrekcji [proponując odpowiednie działania znajdujące się w części o współdecydowaniu].

Po wyciągnięciu wniosków z przeprowadzonej diagnozy, znając specyfikę szkoły, opiekun planuje działania „naprawcze”. Z pewnością powinien postawić się tu w roli zarówno edukatora [trenera/mentora], osoby motywującej, jak i specjalisty od promocji i rozpowszechniania wiedzy o możliwościach samorządu uczniowskiego. W planowanie działań „naprawczych” koniecznie powinna być zaangażowana grupa uczniów i nauczycieli, można również pomyśleć o rodzicach. **Współpraca wszystkich organów szkoły przy planowaniu działań, które mają przynieść pozytywne zmiany sprawi, że problem bierności będzie problemem całej społeczności szkolnej, nie tylko opiekuna – a sukces będzie łatwiejszy do osiągnięcia**. Nie można pozwolić sobie na wejście w sytuację, w której opiekun traktowany jest jak Don Kichot walczący z wiatrakami, a problem szkoły postrzegany jako jedynie jego problem.

O tym, że czasem przydadzą się pieniądze

Prawo oświatowe nie przewiduje samofinansowania samorządu uczniowskiego w szkołach, do których uczęszcują osoby niepełnoletnie (jest to możliwe w szkołach dla dorosłych). W praktyce oznacza to, że niezgodne z prawem jest np. zbieranie od uczniów dobrowolnych składek na działania. Samorząd uczniowski nie posiada osobowości prawnej i brakuje regulacji dotyczących księgowania tego typu dochodów. Jest to często poważny problem dla samorządu, jednak możemy próbować go rozwiązać, a przy okazji rozwijać w uczniach umiejętności racjonalizowania kosztów, planowania budżetu działań, czy po prostu zdobywania środków finansowych, które pozwolą na realizację ich pomysłów. Chcąc uzyskać wsparcie finansowe należy również uzasadnić korzyści płynące z wydatkowania środków – w ten sposób uczniowie uczą się przewidywać konsekwencje swoich działań.

Uczniowie mają prawo zwrócić się z prośbą (petycją/wnioskiem) o sfinansowanie zaplanowanych działań do dyrekcji i rady rodziców. Można spróbować zawalczyć o to, aby rada rodziców przeznaczała regularnie pewną część swoich dochodów na inicjatywy samorządowe. Ważny jest tu fakt, że uczniowie sami zdobywają fundusze na swoje działania – ten sposób wydaje się być o niebo lepszy od nielegalnych składek. Opiekun samorządu uczniowskiego

pełni tutaj również rolę wspierającą, może pomóc w działaniach organizacyjnych i formalnych, z którymi uczniowie dopiero się oswiają. Istnieje również prawna możliwość założenia spółdzielni uczniowskiej, która jest uprawniona do posiadania własnych finansów.

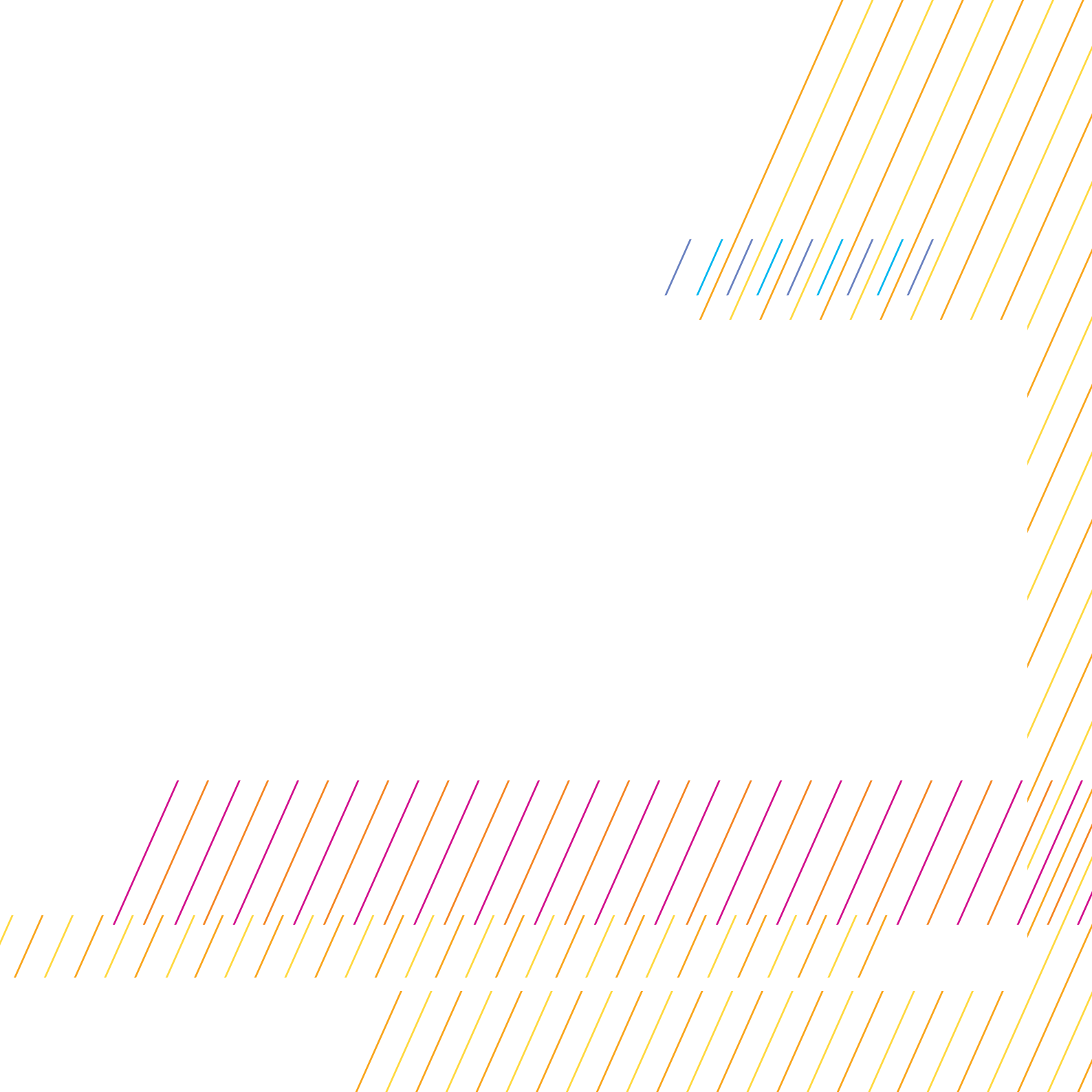
Samorząd uczniowski może aplikować o finansowanie swoich inicjatyw (projektów) do instytucji zewnętrznych. Sporo programów młodzieżowych proponuje Unia Europejska. W tej chwili jedną z najbardziej znanych jest Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, która wspiera działania młodych ludzi, m.in. poprzez program „Młodzież w działaniu”. Taka alternatywa poszukiwania środków wymaga już pełnego zaangażowania opiekuna samorządu, ponieważ to on i szkoła odpowiadają za wydatkowane środki. Przed nami nowa perspektywa unijna 2014 – 2020, z której warto skorzystać. Wnioski o dofinansowanie składane są przez organ prowadzący szkołę. Aby robić to samodzielnie, należy pomyśleć o założeniu stowarzyszenia, którego członkami mogą być również osoby niepełnoletnie, lub fundacji. Obie formy organizacji non profit posiadają osobowość prawną i mogą starać się o fundusze unijne. W każdym z opisanych przypadków to **opiekun jest przede wszystkim osobą odpowiedzialną**. Pamiętajmy o zasadzie, że tam gdzie są pieniądze, odpowiadają za nie ludzie dorośli.

Na koniec zachęcamy do lektury publikacji CEO pt. *Przewodnik dla opiekunów samorządów uczniowskich* oraz materiałów, które znajdują się na stronie programu Samorząd Uczniowski:

<http://www.ceo.org.pl/pl/samorzad>

Powodzenia!

opracowanie graficzne i skład:
Zofia Herbich

